

Teória spravodajskej činnosti v štruktúre bezpečnostných vied

Anotácia: Autor vo forme vedeckej štúdie charakterizuje dôvod, prístupy a vedecké postupy, ktoré spolu so svojimi kolegami akceptujú pri kreovaní teórie spravodajskej činnosti v štruktúre bezpečnostných vied. V danom kontexte obhajuje, rešpektujúc čiastkové výstupy z realizovaného, že teoretické poznanie, z hľadiska plnenia úloh v systéme spravodajského konania, významným spôsobom prispieva k napĺňaniu princípov slobody, demokracie, humanizmu a práva v súlade s jednotlivými funkciami právneho štátu.

Kľúčové slová: spravodajská činnosť, bezpečnostné vedy – vedy praktické, teórie v bezpečnostných vedách, teória spravodajskej činnosti, stav kreovania teórie spravodajskej činnosti, realita spravodajskej činnosti, procesy spravodajskej činnosti, konštrukty spravodajskej činnosti.

Úvod

Na základe výsledkov komparácie sme dospeli k záveru, že v porovnaní s obdobím pred roka 2014 *bezpečnostné prostredie*, v ktorom Slovenská republika naplňa svoje funkcie, sa významne (*často rýchlo, nepredvídane*) mení. Tieto zmeny determinujú vnútropoliticko-ekonomické a zahraničné faktory, ktoré sú navzájom úzko previazané, a ktorých hranica je čoraz nejasnejšia. Znižuje sa konsenzus v medzinárodných vzťahoch, oslabujú sa hodnotové základy nadnárodnej politiky, ako aj dôvera a porozumenie medzi štátmi, narastá nestabilita a napätie, dynamicky sa mení prerozdelenie moci a vplyvu. Pri objektivizácii uvedeného je možné uviesť, že krízové situácie vznikajú bez akéhokoľvek varovania a reakcia spoločstva nie je vždy okamžitá a adekvátna.

Slovenská republika je zvrchovaným právnym štátom, plne integrovaným v euroatlantickom priestore s dobrými predpokladmi politického, ekonomického, kultúrneho a spoločenského rozvoja. Vyznáva, obhajuje, presadzuje a chráni hodnoty slobody, mieru, demokracie, ľudských práv a občianskych slobôd, spravodlivosti, solidarity a plurality.¹ Na vrchole bezpečnostných záujmov stojí zaistenie politickej nezávislosti, zvrchovanosti, územnej celistvosti, nedotknuteľnosti hraníc a identity Slovenskej republiky, udržanie a rozvoj jej demokratického ústavného poriadku a právneho štátu, ako aj bezpečnosť všetkých jej občanov a obyvateľov, vrátane ochrany života a zdravia, individuálnych ľudských práv a občianskych slobôd. Hlavnými bezpečnostnými záujmami SR sú:

- ✓ Dodržiavanie základných princípov a noriem medzinárodného práva, vrátane mierového riešenia sporov medzi štátmi, zákazu použitia sily alebo hrozby silou;
- ✓ Posilňovanie bezpečnosti a stability euroatlantického priestoru vrátane posilňovania solidarity a súdržnosti NATO a EÚ, ako aj ich schopnosti čeliť bezpečnostným hrozbám, zachovania bezpečnosti a obrany všetkých ich členských štátov;
- ✓ Posilňovanie bezpečnosti a stability v širšom susedstve EÚ a NATO, vrátane predchádzania, zvládania a zmierňovania následkov miestnych a regionálnych kríz a konfliktov, ako aj našej schopnosti k tomuto úsiliu prispievať;
- ✓ Zvyšovanie schopnosti presadzovať bezpečnostné záujmy štátu v medzinárodnom prostredí, vrátane posilňovania jeho dobrého mena ako štátu plniaceho si svoje záväzky;

---

¹ Ústavný súd Slovenskej republiky, 2011. *SPRÁVA o právnom štáte prijatá Európskou komisiou pre demokraciu prostredníctvom práva (Benátska komisia) na jej 86. plenárnom zasadnutí (Benátky 25. – 26. marca 2011)* na základe komentárov. [online] [cit. 2023-10-08]. Dostupné na internete: https://www.ustavnysud.sk/documents/10182/992184/bk_8.pdf/07f9fdb3-5567-4e15-bb4f-bfd984d324c3.

- ✓ Zachovávanie *bezpečnosti* a zaručenie *obrany* štátu, vrátane rozvoja obranných spôsobilostí;
- ✓ Zvyšovanie *odolnosti štátu voči bezpečnostným hrozbám*, vrátane zaistenia riadneho fungovania ústavných orgánov; budovania bezpečného a odolného kybernetického priestoru;
- ✓ Rozvoj *ekonomických, materiálnych a environmentálnych predpokladov* bezpečnosti a stability štátu, vrátane trvalo udržateľného rozvoja, budovania vedomostnej ekonomiky a posilňovania jej konkurencieschopnosti;²

Niet sporu v tom, že predpokladom bezpečnosti štátu je funkčný bezpečnostný systém, zahŕňajúci subjekty a profesionálne ľudské zdroje na národnej, regionálnej a miestnej úrovni. Na základe dosiahnutých výsledkov výskumu považujeme za vhodné k uvedenému uviesť, že bezpečnostný systém v Slovenskej republike je realizačne orientovaný na včasné varovanie, prevenciu, zmierňovanie a odstraňovanie následkov krízových situácií. Slovenská republika systémovo vytvára podmienky pre organizačno-riadiace, materiálne a technické zabezpečenie potreby riešenia krízových situácií, vrátane efektívneho informačného, komunikačného a vyhodnocovacieho systému krízového riadenia štátu a krízovej spolupráce s EÚ a NATO. Participuje na zdokonaľovaní systému plánovania na úseku bezpečnosti pre všetky orgány štátu a jeho výkonné zložky. Posilňuje inštitucionálne a personálne kapacity pre riešenie bezpečnostných hrozieb a situácií, najmä vytvára dostatočné analytické kapacity v rámci všetkých relevantných ústredných orgánov štátnej správy.³ V tomto kontexte v bezpečnostnom systéme sú integrované spravodajsko-bezpečnostné služby so všeobecným spravodajským zameraním. Ako štátne orgány Slovenskej republiky v sebe integrujú vnútorné bezpečnostné a ekonomické spravodajstvo, zahraničné spravodajstvo a technické spravodajstvo, čo v praxi znamená, že okrem kontrarozviednych a výzvedných (*rozviednych*) úloh plnia aj úlohy technického spravodajstva a centrálnej analytiky (*model „4 v 1“*).⁴ Ich sofistikované ľudské zdroje a technické prostriedky, vedomostný potenciál a praktické skúsenosti vytvárajú predpoklady na dosahovanie cieľov a napĺňanie účelu, na ktorý sú spravodajské služby zriadené: *osobitne zabezpečenie spravodajskej obrany Slovenskej republiky a jej občanov*.⁵

Teoretické poznanie z hľadiska plnenia úloh v systéme spravodajského konania, významným spôsobom prispieva k napĺňaniu princípov slobody, demokracie, humanizmu a práva v súlade s jednotlivými funkciami právneho štátu. Pri identifikácii potreby teórie spravodajskej činnosti v bezpečnostných vedách a spracovaní sme akceptovali (*autori*) lakonicky vylovenú tézu: „*Veda je o vysvetľovaní*“.⁶ Je tomu tak preto, lebo z jej filozofickej

² BEZPEČNOSTNÁ STRATÉGIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2021. [online]. [cit. 2023-10-10] Dostupné na internete: https://www.mosr.sk/data/files/4263_210128-bezpecnostna-strategia-sr-2021.pdf

³ STIERANKA, J. a kol., 2017. *Národný model kriminálneho spravodajstva*: Projekt po oponentskom konaní. 1. vyd. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2017. Signatúra: VÝSK. 231.

⁴ KULÍK, J., 2021. *Postavenie, rola a úloha Vojenského spravodajstva*. [online]. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave. [cit. 2023-10-08] Dostupné na internete:003 KULIK Postavenie, rola a úloha Vojenského spravodajstva - štúdia_EDITED.doc (akademiapz.sk)

⁵ ZÁKON č. 306/2019 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 319/2002 Z. z. o obrane Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

⁶ BUTORA, D., 2010. *Poznanie a vyznanie, č.36* [online]. cit. 2023-10-01] Dostupné na internete: <https://www.tyzden.sk/casopis/7306/poznanie-a-vyznanie/> ... „Anglický vrchný rabin lord Sacks vníma rozdielnosť pohľadov medzi vedou a náboženstvom. V daných súvislostiach vyslovuje závery: „Veda je o vysvetľovaní. Náboženstvo o porozumení.“ Pri objektivizácii uvedeného konštatovania o.i. uvádza: „Biblia sa jednoducho nezaujíma, ako vesmír vznikol. Veda nevie vysvetliť, prečo žijeme alebo ako máme žiť. Veda, ktorá sa maskuje ako náboženstvo, by bola podľa rabína rovnako nevhodná ako náboženstvo, ktoré by sa maskovalo ako veda (aj takých pokusov bolo vo svete náboženských aktivistov nemálo).“ ...

formulácie je možné stanoviť prístupy pri explanácii vymedzenej reality a nachádzaním odpovedí na celú plejádu otázok konštruktívne spracovať výstupy tohto skúmania. Prioritne odpovede na otázky: *V čom spočíva racionalita vedy a akú úlohu v nej zohráva vedecká metóda?* alebo inak: *Prečo je potrebné aplikovať vedecké metódy, prečo by veda mala dodržiavať určité štandardy, ktoré si sama vytvorí?* Pri ich zodpovedaní rešpektujeme názory renomovaných metodológov vedy, ktorí uvádzajú dva argumenty. Prvý argument spočíva v uvedení si toho, že veda, vedecké poznanie predstavuje jediný druh teoretického poznania, ktoré má v sebe zabudovanú požiadavku hľadania a odstraňovania chýb, omylov, vlastných predsudkov. To znamená, že sila a zmysel vedy nespočívajú vo výlučnom prístupe k pravdivému poznaniu, ale v otvorenosti kritike, vďaka ktorej vedecké poznanie predstavuje principiálne otvorený systém poznania a v neposlednom rade v úcte k dosiaľ nepoznanému. Druhý argument je negatívny: Pokým nebudeme trvať na zdôvodňovaní tvrdení, či už prostredníctvom racionálnych argumentov, teórií, ktoré pokladáme za pravdivé (*s tým, že sa neustále budeme presviedčať o tom, že sa môžeme mýliť*), alebo prostredníctvom empirických dát, z vedy sa stane systém nezáväzných tvrdení, opierajúcich sa o osobné presvedčenia ich nositeľov, v ktorom ktokoľvek môže tvrdiť čokoľvek. Táto cesta vedie k rezignácii na vedecké poznanie, k zániku vedenia, vedy a v konečnom dôsledku k zániku civilizácie opierajúcej sa o výsledky vedeckého poznania.⁷ Z uvedených dôvodov pri naplňaní našej vedeckej ambície, pri plnení stanovených úloh, *odhaľovaní, skúmaní, hodnotení, projektovaní* spravodajskej činnosti (*jej explanácie*), sme aplikovali tzv. všeobecné vedecké metódy, ktoré súvisia s kognitívnymi procesmi, ako sú *generalizácia, abstrakcia, idealizácia, dedukcia, indukcia, analógia, analýza, syntéza a iné*. Tieto myšlienkové postupy sa totiž nevyhnutne využívajú v rámci metodológie všetkých vedeckých odborov, pretože priamo podmieňujú možnosť *vedeckej explanácie pozorovaných fenoménov, tvorbu hypotéz, inferencií, teórií, vytváranie rôznych typov modelov a experimentov, formulovanie dôkazov (konfirmovanie hypotéz) či odvodzovanie teoretických predikcií*.

Pre potreby spracovania teoretického výstupu sme využili poznanie z aplikovaného výskumu, ktorý realizuje medzinárodný kolektív pod vedením prof. Ing. Jozefa Stieranku, PhD. pod názvom: *Národný model kriminálneho spravodajstva*.⁸ Z tejto perspektívy členíme aj jednotlivé časti našej vedeckej práce: *počnúc základným všeobecným vymedzením fenoménu vedy, bezpečnostných vied ako vied praktických a objektu, predmetu teórie spravodajskej činnosti a končiac konkretizáciou vedeckých postupov v rámci výskumu vymedzeného objektu, ktorým je spravodajská činnosť*.

1 Teórie v štruktúre bezpečnostných vied

V tradičnom ponímaní sa vyhlasuje, že *bezpečnostné teórie* sú späté s *bezpečnostnou praxou*, ktorú majú za úlohu zlepšovať, rozvíjať, inovovať a pod. V súčasnosti je pojem bezpečnostná prax akýmsi zaklínadlom, ktoré má zabezpečovať oprávnenosť existencie teórií, napríklad teórie spravodajskej činnosti. Ak by teória neprispievala k zlepšovaniu praxe, bola by považovaná za nelegitímnu. Aj z týchto konštatácií vyplýva celý rad otázok, ktorých odpovede môžu výrazne objektivizovať evalváciu kreovania teórie spravodajskej činnosti. Totižto, pojem *bezpečnostná prax* je natoľko frekventovaný a evidentný, že skoro vôbec nie je hľadaná odpoveď na otázku: *Čo týmto zloženým termínom je označené?*, a to ani odbornou verejnosťou.

⁷ GALIK D., 2009. Racionalita vedy a vedecká metóda. In: *Filozofia*. Bratislava: Výskumný ústav SAV, 2009, roč. 64, č. 1. ISSN 2585-7061. [online] . [cit. 2023-10-10] Dostupné na internete: <http://www.klemens.sav.sk/fiusav/doc/filozofia/2009/1/1-8.pdf>.

⁸ STIERANKA, J. a kol., 2017. *Národný model kriminálneho spravodajstva*: Projekt po oponentskom konaní.

Z uvedených dôvodov pri hľadaní odpovede na takto jednoducho sformulovanú otázku sme vykonali rešerš a na základe jej výstupov sme sa zhodli s tými renomovanými odborníkmi, ktorí všeobecne predpokladajú, že „*bezpečnostná prax je to, čo robia policajno-bezpečnostné orgány pri výkone svojej profesie a čo stojí v protiklade k teórii. Bezpečnostná prax je súhrnom bezpečnostného konania. Je to komplex cieľavedomej činnosti všetkých policajno-bezpečnostných zložiek, smerujúcich k zabezpečeniu zákonom stanovených úloh, ktoré ich orgány v spoločnosti plnia.*“⁹ Bez ohľadu na úplnosť je tomu tak preto, lebo akceptujeme:

1. Výstupy z procesu konštituovania bezpečnostných vied ako vied praktických.
2. Analógiou možnú formuláciu objektu a predmetu, bezpečnostných vied a v ich štruktúre tvorbu teórií na základe dosiahnutého poznania z výskumu.

V súvislosti s konštituovaním a rozvojom bezpečnostných vied je možné uviesť, že často diskutovanou otázkou je vymedzenie ich špecifického predmetu. Z výsledkov tejto diskusie je zrejmé, že vymedzenie tohto základného atribútu je v súčasnosti zložitým teoretickým a praktickým problémom. Výskumom sme dospeli k záveru, že je to najmä preto, lebo odborníci sa nemôžu zhodnúť na identite teoretických a praktických bezpečnostných potrieb. Aj napriek tejto skepse je však za pozitívne možné označiť, že súčasná definícia predmetu bezpečnostných vied vzniká po analýze subjekt-objektových vzťahov bezpečnosti k bezpečnostným činnostiam v tejto podobe: „*Bezpečnostné vedy skúmajú zákonitosti subjekt-objektových vzťahov identifikácie bezpečnosti (príroda, ľudia, technika, konanie) s cieľom vypracovania efektívnych metód predikcie, projektovania a realizácie bezpečnostných činností a opatrení, zameraných na monitorovanie prevencie a eliminácie bezpečnostných hrozieb a ohrození.*“¹⁰ To znamená, že bezpečnostné vedy možno vymedziť ako vznikajúci systém vedeckých poznatkov o bezpečnosti.

V daných súvislostiach je vhodné akceptovať, že kategóriu bezpečnosť inak vysvetľujú sociológovia, ekonómovia, právnici, politológovia, ekológovia, vojaci a policajno-bezpečnostné orgány. Je tomu tak preto, lebo túto kategóriu vnímajú vo vzťahu k ich kompetenciám (potreba, účel, ciele - záujmy, vzťahy).

Rešpektujúc naše vedecké ambície pri riešení tohto problému, zastávame názor, že kategóriu „*bezpečnosť*“ metodologicky charakterizuje: „*každá objektívne vyskytujúca sa skutočnosť v ľudskej spoločnosti, v ktorej sú realizované procesy, ktorými sú odvracané, oslabované alebo eliminované hrozby vyplývajúce z bezpečnostného prostredia.*“¹¹ Podstata tohto názoru k problematike bezpečnosti spočíva v tom, že každá spoločenská činnosť pri predchádzaní alebo zamedzovaní hrozieb je posudzovaná ako otvorený dynamický systém so sústavou vnútorných a vonkajších väzieb. Je to dané predovšetkým tým, že:

- ✓ objekt bezpečnosti, posudzovaný ako systém, obsahuje v sebe celý rad podsystémov a vzťahov (väzieb) medzi nimi, ktoré vyžadujú samostatné skúmanie,
- ✓ objekt bezpečnosti, definovaný ako systém, je v trvalej interakcii so svojim okolím (bezpečnostným prostredím), ktoré je taktiež charakterizované systémovým usporiadaním,

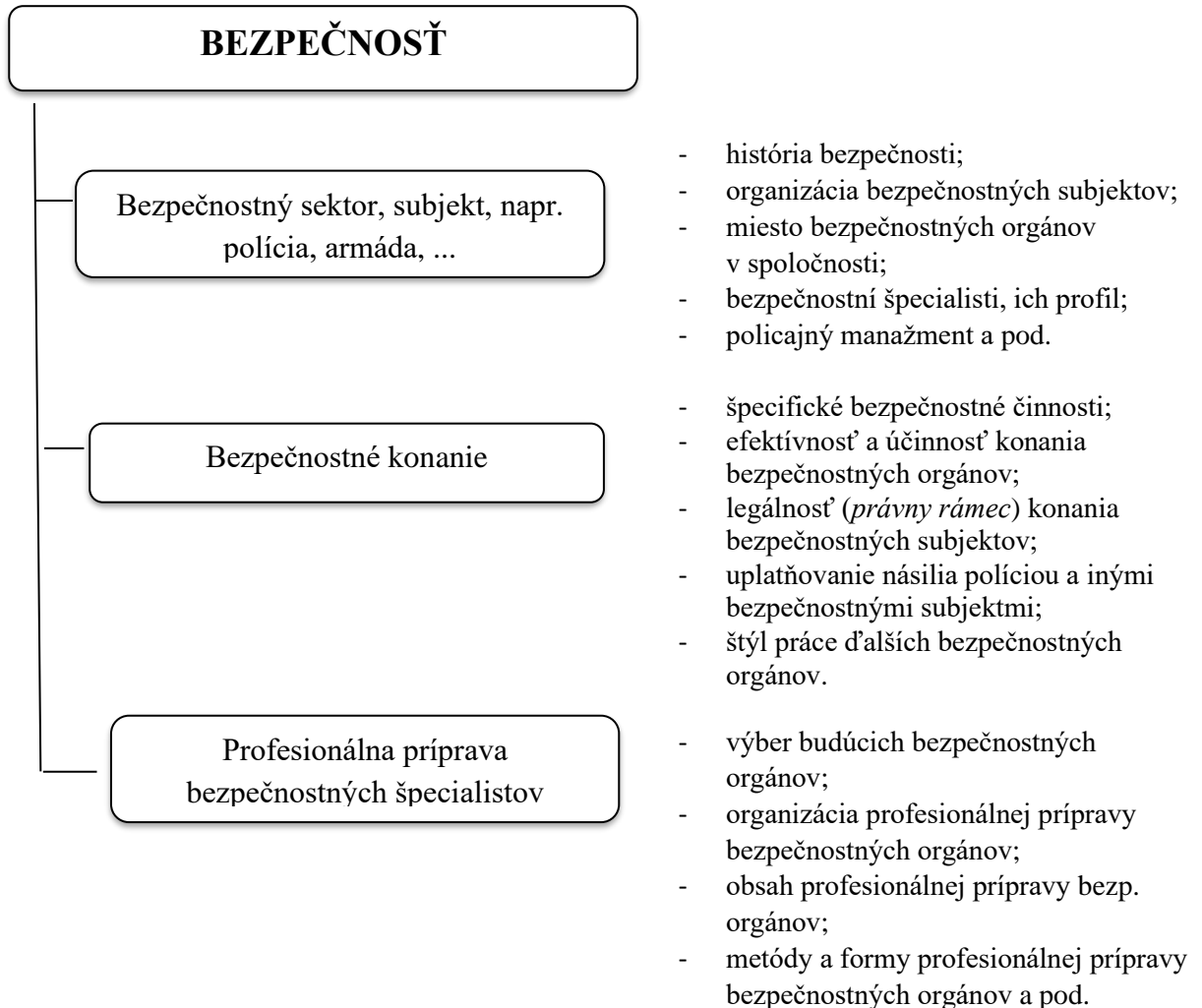
---

⁹ ERNEKER, J. a V. PORADA a kol., 2006. *Poznávaní potreb a transfer vedeckých poznatkov do policejní praxe*, s. 11.

¹⁰ PORADA, V. a kol., 2017. *Bezpečnostní vědy. Úvod do teorie a metodologie*, s.327.

¹¹ Bezpečnostné prostredie je možné vymedziť aj realizovanými procesmi na účel predchádzania alebo zamedzovania hrozieb z diania, resp. konania (princíp kauzality)

- ✓ každý objekt bezpečnosti i jeho okolie sa rozvíja a mení v čase, aj keď časový interval vzniku a priebehu zmien môže byť rôzny – od sekúnd až po desiatky či stovky rokov,
- ✓ objekt bezpečnosti i jeho okolie sú zdrojom i cieľom bezpečnostných rizík a hrozieb, na objekt môžu negatívne pôsobiť riziká a hrozby z jeho okolia, zároveň môže objekt predstavovať hrozbu aj pre svoje okolie.¹²

Obr. 1. Vymedzenie objektov bezpečnostných vied (SCHNEIDER, H.J. 2000, s. 135, STOCK, J. 2000, s. 103.)

Bezpečnostné vedy (*ich teórie*) sa v súčasnej dobe nachádzajú v búrlivej etape formovania a spresňovania základných kategórií (*pojmov*) a východísk. Ide o dôležitú etapu ich vývoja, v ktorej sú kreované základy ich teórií a metodológií. V prácach venovaných tejto problematike sa sformulovali rôzne stanoviská. Niektorí autori:

- považujú bezpečnostnú vedu (*vedy*) za už existujúcu, konštituovanú, charakterizovanú príslušnými metodologickými znakmi,
- hovoria a procese formovania samostatnej bezpečnostnej vede bez bližšie charakterizovaného stavu v akom sa jej konštituovanie nachádza,

¹² PORADA, V. a kol. 2017. *Bezpečnostní vědy. Úvod do teorie a metodologie*, s.309.

- nespochybňujú význam konštituovania bezpečnostnej vedy a uvažujú, ktorá z existujúcich vied alebo vied, ktoré ešte len vzniknú v procese diferenciacie, aby mohli splniť integrujúcu funkciu pri jej vzniku,
- pochybujú o možnosti vbudovať „jednotnú“ bezpečnostnú vedu, resp. integrovaný súbor bezpečnostných vied alebo takéto úsilie dokonca považujú za zbytočne vynaloženú prácu.¹³

To potvrdzuje, že systémová štruktúra bezpečnostných vied je z metodologického hľadiska nehomogénna a vyžaduje si preto rôzne prístupy. Z pohľadu metodológie praktických vied sú zvlášť zaujímavé bezpečnostné vedy špeciálne. Svojimi charakteristikami zodpovedajú vymedzeniu praktických vied, a preto by ich metodológia mala byť rozvíjaná ako metodológie praktických vied.¹⁴

Bezpečnostné vedy možno chápať ako vedy, ktoré sa kreovanými teóriami zaoberajú zaisťovaním bezpečnosťou občana a štátu.

Prečo je potrebné kreovať teórie v štruktúre bezpečnostných vied? Na takto formulovanú otázku je možné použiť argumenty, ktoré sú prevzaté štúdiom iných vied. Na základe jej výsledkov sa ukazuje ako vhodné uviesť, že vedecké poznanie v sústave svojich základných zákonov a kategórií v sebe imanentne obsahuje prvky systémových aspektov, ktoré sú reprezentované dynamikou väzieb medzi celkom a jeho časťami. Vo vede je *systémový prístup* metodologický smer, ktorý si kladie ako hlavné úlohy vypracúvať metódy skúmania a konštruovanie zložito organizovaných objektov – systémov rozličných typov a tried. Je to spôsob myslenia, resp. riešenia problémov, pri ktorom sa javy chápu komplexne v ich vnútorných a vonkajších súvislostiach. Pri jeho akceptovaní sa definuje systém jednak predmetom skúmania, jednak procesmi skúmania so zameraním na vnútorné i vonkajšie väzby medzi jeho prvkami (*úlohami*). Na základe týchto vzťahov sa v závislosti od zvolenej rozlišovacej úrovne rozdeľuje systém na jednotlivé časti, pri skúmaní ktorých sa vychádza zo systému ako celku vrátane jeho cieľov. Z analógie uvedeného je možné zvýrazniť, že samotný *predmet skúmania* predstavuje dynamickú kategóriu, to znamená, že sa berú do úvahy aj zmeny jeho stavu, správania sa, ako i štruktúry. Zjednodušene povedané, že ak chceme správne pochopiť systém vedy v celej jeho zložitosti, najmä jeho vertikálne a horizontálne vzťahy, treba ho ďalej rozkladať na jednoduchšie subsystemy, potom na mikrosystémy, ba až na jednoduché prvky. Táto historicky najpoužívanejšia metóda postupnej analýzy, využívanie štruktúrného prístupu, nachádza najširšie vedecké uplatnenie (*napríklad pri najstarších pokusoch išlo o nájdenie jednotného obrazu zložitého sveta*).

Okrem iného tieto skutočnosti je možné verifikovať, napríklad výstupmi, ktoré odborná verejnosť registruje v *processe konštituovania policajných vied v štruktúre bezpečnostných vied*, resp. pri inej účelovo realizovanej vedeckej práci (*realizácii výskumu, tvorbe teórií, a pod.*). Pritom je vhodné zdôrazniť, že impulzom pre jej realizáciu musia byť identifikované potreby transferu vedeckých poznatkov do bezpečnostnej praxe (*policajno-bezpečnostnej praxe*). To potvrdzuje, že obsah vedeckých poznatkov nie je uzatvorený len do rámca policajného prostredia. Osobitne evidentné je to aj pri tvorbe teórií.

Teória je zovšeobecnením skúseností z praxe. Teória často predpovedá vlastnosti a javy, ktoré v čase formulovania teórie ešte neboli prakticky pozorované. Ak sa takéto predpovede potvrdia, je to silný dôkaz o pravdivosti teórie, ak sa nepotvrdia, tak je daná teória falzifikovaná

¹³ PORADA, V. a kol., 2022. *Bezpečnostní vědy*, s. 277.

¹⁴ PORADA, V. a kol., 2022. *Bezpečnostní vědy*, s. 309.

a musí sa preformulovať alebo musí vzniknúť úplne nová teória. Na to, aby bola teória považovaná za vedeckú, musí:

- byť interne aj externe konzistentná,
- skúmaný jav vysvetľovať čo najjednoduchším spôsobom (*pravidlo occamovej britvy*¹⁵),
- byť vecná pri opise a vysvetľovaní skúmaného javu
- empiricky testovateľná a falzifikovateľná,
- byť založená na kontrolovaných a opakovateľných experimentoch alebo pozorovaniach,
- byť opraviteľná a dynamická (*možnosť zmeny tak aby zodpovedala novoobjaveným informáciám*),
- byť progresívna (*vysvetľovať to isté alebo viac ako predošlé teórie*),
- byť nezáväzná (*mala by pripúšťať, že nemusí byť správna, viac ako presadzovať svoju neomylnosť*).

Primárnou charakteristikou teórie by mala byť schopnosť podať vysvetlenie pozorovaných empirických údajov. Napriek tomu sa často stáva, že sa teória čiastočne vzdáľuje od úplnej empirickej adekvátnosti (*najmä v raných štádiách jej tvorby*). V rámci procesu *spracovania* teórie je žiaduce odstrániť všetky výnimky a abnormality, ktoré sa teórii vymykajú. Tento proces vyúsťuje do *modifikácie* teórie (*v krajných prípadoch vedie k jej eliminácii*). Ďalšou charakteristikou vedeckej teórie je jej *explanačná sila*. Vedecká teória by mala byť *vnútorne konzistentná, koherentná s ostatnými platnými teóriami*, mala by eliminovať tzv. ad hoc vlastnosti a mala by sa vyznačovať *istou jednoduchosťou* (*v zmysle Occamovej britvy*). T. Kuhn navrhuje ešte tri kľúčové vlastnosti dobrej teórie: *presnosť, záber a plodnosť*. Pre vedeckú teóriu tieto kritériá odborníci považujú za záväzné, pretože sú späté so samou podstatou vedeckého skúmania.¹⁶

Účelová diverzifikácia bezpečnostných vied v spektrálnom prejave bezpečnosti vytvára vhodné podmienky na uplatnenie predovšetkým intra- a interdisciplinárnych analýz teórií (*vedných odborov*). Účel tejto diverzifikácie je vhodné spájať s koncipovaním podstaty, správnej interpretácie, hodnotenia a riadenia teórií (*vedných odborov*) v procese ich kreovania.

2 Teória spravodajskej činnosti v štruktúre bezpečnostných vied

Teória spravodajskej činnosti je komponentom bezpečnostných vied. Jej projektovanie vykazuje relatívnu stálosť a uzavretosť. Do svojho obsahu neprijíma ľubovoľné vstupy, ale iba tie, ktoré sú predvídané a s ktorými sa vopred počítá. Interdisciplinárnosť koncepcií obohacuje pohľad na túto teóriu.

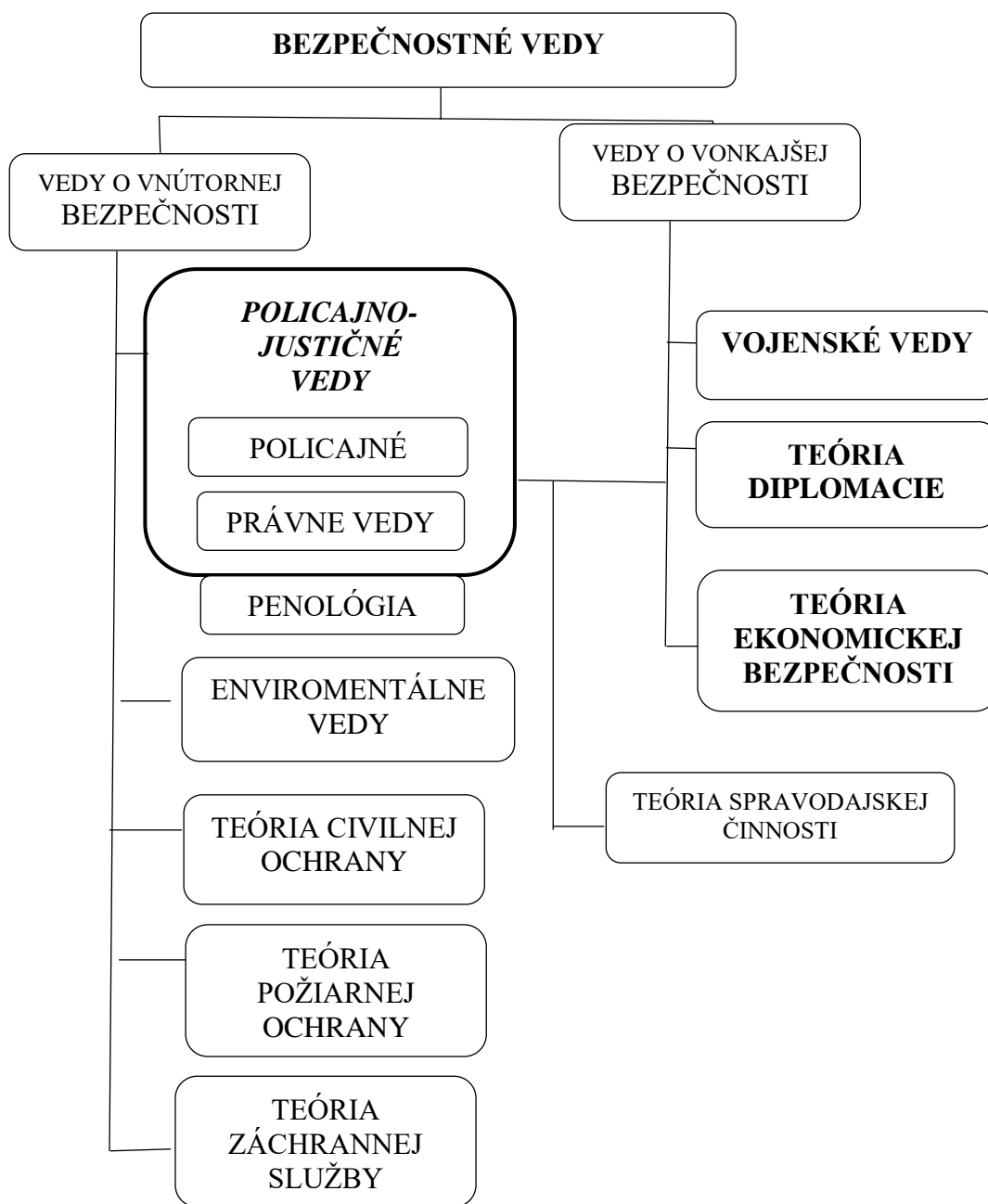
---

¹⁵ KUHN, S. T., 1977. *The Essential Tension: Selected Studies in Scientific Tradition and Change*.

Thomas Samuel Kuhn bol americký filozof, fyzik, teoretik a historik vedy. Zastával koncepciu historickej dynamiky vedeckého poznania, podľa ktorej sa vývoj vedy neuskutočňuje v plynulých zmenách, ale prostredníctvom revolučných procesov (*spontánnych zmien určitého modelu - paradigmy*). Presnejšie tvrdí, že sa striedajú etapy tzv. normálnej vedy (*uznanie istej paradigmy*) a tzv. kritické etapy (*kedy v dôsledku nahromadenia neriešených problémov nastupuje revolúcia vytvárajúca viaceré súperiaciach paradigiem*). Prítom zastáva stanovisko internalizmu (*kontrapunkt externalizmu*).

¹⁶ BEDNÁRIKOVÁ, M., 2013. *Úvod do metodológie vied*. [online]. [cit. 2023-10-13], s. 29 a nasl.

Occamova britva sa dá interpretovať dvomi mierne odlišnými spôsobmi. Prvý sa dá opísať takto: Ak na nejaký jav sú viaceré vysvetlenia, je lepšie uprednostniť to najmenej zložitú. Užšie chápanie Occamovej britvy sa týka časti jednej teórie: Ak nejaká časť teórie nie je na dosiahnutie výsledkov nevyhnutná, do teórie nepatrí. Occamova britva rieši problém nekonečnej rozmanitosti teórií, ktoré vedú k rovnakým výsledkom.

Obr. 1.2 Štruktúra bezpečnostných vied (jedna z možných variant), Holcr, K., Porada, V. 2004, s. 65

Z uvedenej schémy je možné vysloviť záver, že sa to prejavuje najmä vo vzťahu k širším základom *teórií policajných, vojenských vied*¹⁷, *teórie diplomacie*¹⁸ a v neposlednom rade *teórie ekonomickej bezpečnosti*,¹⁹ ktoré sú frekventovane využívané pri plnení spravodajských úloh.

¹⁷ Vojenská veda je veda o vojne. Vojenskú vedu tvoria tieto zložky: všeobecná teória vojenskej vedy, teória vojenského umenia, teória výstavby ozbrojených síl a ich prípravy na vedenie ozbrojeného zápasu, vojensko-historická veda, vojenská geografia, špeciálne vojensko-technické vedy a pod.

¹⁸ Podstata a rola, štruktúra a predstaviteľ diplomacie, diplomatické vzťahy, ministerstva zahraničných vecí, diplomatické mise, konzuláty, osobnosť a postavení diplomata, diplomatická komunikácia, diplomatické písomnosti, diplomatický protokol a etiketa, diplomatické konanie, vyjednávanie, vzdelávanie, ...

¹⁹ Postavenie a vzájomné interakcie ekonomickej bezpečnosti v modeli bezpečnosti človeka. Ekonomická bezpečnosť. Tri hlavné úrovne ekonomickej bezpečnosti. Ekonomická bezpečnosť jedinca, podniku, štátu,

V praktickej oblasti sa to premieta napríklad v rámci prípravy príslušníkov a pracovníkov spravodajských služieb (*právo, kriminalistika, kriminológia, sociológia, psychológia, pedagogika, ekonómia, informatika, riadenie, marketing, vojenská stratégia, taktika a logistika iné*). Dá sa povedať, že aplikácie intra- a interdisciplinárne prístupy sú vhodné aj preto, lebo umožňujú formulovať princípy výstavby teórie spravodajskej činnosti a výskumu a integrujú aj teoretické poznatky príbuzných vedných odborov.

*Ako je možné pristupovať pri hodnotení stavu kreovania teórie spravodajskej činnosti?
Čo je príznačné pre súčasný stav kreovania teórie spravodajskej činnosti?*

Pri nachádzaní odpovedí na tieto otázky je vhodné akceptovať, že stav je charakterizovaný relatívne stabilizovanými parametrami, ktoré je možné v konkrétnom čase na určitom mieste zistiť a využiť, napríklad pri stanovení identity určitého objektu (*vec, jav, konanie, subjekt a iné*).²⁰ Na opis stavu objektu je potrebný istý súbor hodnôt. Tie sú nevyhnutné na pochopenie jeho správania, pohybu a vývinu. Hodnoty identity stavu (*zistené kvalitatívne, resp. kvalitatívne parametre*) sú určované predovšetkým samotnou úrovňou poznania objektu, zvolenými parametrami zhody a ich akceptáciou.

Naša vedecká práca, ktorú realizujeme pri kreovaní teórie spravodajskej činnosti, nie je dogmatická. Je pragmatická a konštruktívna. Odrazom tohto hodnotenia sú plnené ciele, ktoré korešpondujú so saturáciou identifikovaných praktických a teoretických potrieb.

Pri hodnotení stavu kreovania teórie spravodajskej činnosti sa ukazuje ako vhodné v prvom rade akceptovať axiomatické pravidlá dialektiky, ktoré umožňujú poznávať koridory vývinu a vývoja jej systému. Dialektika pomáha odhaľovať vzájomné súvislosti, ktoré sa prejavujú v konkrétnych interakčných väzbách kreovaného systému teórie. Dialektickým prístupom je možné vymedziť dôvody súvisiace s predpokladom existencie väzieb medzi prvkami v systéme teórie, resp. zistiť ich objektívnu absenciu a pod. Akceptácia dialektiky vykazuje relevanciu v celom procese explanácie javov (*objektov*) teórie spravodajskej činnosti. Uvedené skutočností je možné demonštratívne ilustrovať na explanácii javov, ktoré tvoria imanentnú súčasť realizovaného aplikovaného výskumu, prostredníctvom špecifického predmetu (*napríklad procesy spravodajskej činnosti, ktoré sú účelovo realizované pri identifikácii rizik, resp. hrozieb*). Pri týchto vedeckých aktivitách je účelový, systematický a cieľavedomý postup. Jeho realizáciou je veľa krát poznávané doteraz nepoznané (*vlastnosti, parametre, zákonitosti a pod.*). Pri tejto činnosti sú formulované hypotézy, ktorých platnosť sa verifikuje, používaním zákonov a kategórií dialektiky (*bytie a vedomie, vzájomnú podmienenosť, príčina a následok, všeobecné a individuálne a ďalšie*). V daných súvislostiach je možné vysloviť záver: *proces kreovania teórie spravodajskej činnosti je determinovaný samotným vývinom a bojom protirečení v prírodných a spoločenských javoch, ktoré sa*

---

hospodársko-integračných zoskupení. Riešenie otázok ekonomickej bezpečnosti ako integrálna súčasť krízového manažmentu.

²⁰... „jav — úkaz, fenomén, vonkajší a dočasný prejav nejakej podstaty, to, čo možno poznať zmyslami“... (Encyclopaedia Beliana. 2023. [online]. [cit. 2023-10-13]. Dostupné na internete: <https://beliana.sav.sk/heslo/jav>). „objekt lat. – vec, jv, proces, ktorý sa stal predmetom nejakého záujmu, predmetom nejakého záujmu a činnosti subjektu. Objekt je to, na čo sa zameriava činnosť subjektu. Ten istý objekt môže byť predmetom skúmania rôznych vedných odborov, z ktorých každý má vlastné metódy opisu skutočnosti. Napríklad trestný čin je nositeľom vlastností skúmaných trestným právom, kriminológom, kriminalistikou, forenznými vedami, bezpečnostnými vedami, policajnou vedou, a pod.“... (Pomocný slovník filozofie. 2023. [online]. [cit. 2023-10-13]. Dostupné na internete: http://www.jozefpiacek.info/psf_hd/HlavnacastP.html#predmet_z%C3%A1ujmu).

prejavujú v javoch a samotných procesoch tejto špecifickej činnosti, ktorými je ich možné účelovo, účinne a efektívne poznávať.

Z iného uhla pohľadu identitu parametrov stavu kreovania teórie spravodajskej činnosti (*d'alej len stav kreovania*) je možné charakterizovať aplikovaním identifikácie systému. Identifikácia systému je špecifický proces poznávania objektov (*identifikovaných a identifikujúcich*). Identifikujúcim subjektom umožňuje na identifikovanom objekte definovať systémový model vlastnosťami, ktoré charakterizujú jeho správanie. Základným predpokladom naplnenia týchto zámerov a cieľov je dosiahnutie takej úrovne a hĺbky poznania o objekte, aby ho bolo možné systémovo modelovať. Strategická podoba parametrov modelu je vyjadrením zvrchovanej vôle identifikujúceho subjektu dosiahnuť vytýčené zámery a ciele. Ich určovanie je koncentrovaným vyjadrením tejto vôle.²¹ Dosiahnuté výstupy (*výsledky a efekty*) pri určovaní stavu kreovania, ich systematika a hodnota, potvrdzujú správnu voľbu prístupu. Pozitívom je, že takto určená identita stavu kreovania je využiteľná nielen na analýzu cieľov, ale aj na stanovenie postupov, ktorými je možné tieto ciele dosiahnuť (*sekundárna komparácia a pod.*).²²

Z publikovaného vedeckého poznania vyplýva, že v procese kreovania teórie (*predovšetkým logickými operáciami*) je do jej systému systematicky, cieľavedome, konštruktívne implementované poznanie z bezpečnostných vied (*zovšeobecnenie, analógia, dedukcia atď.*). Opačne, táto teória predovšetkým induktívne poskytuje spracované poznanie pre ďalší proces ich konštituovania. Dosahované poznanie už v tomto štádiu kreovania je využívané pri strategickom rozvoji procesov spravodajskej činnosti. Z toho vyplýva, že *teória spravodajskej činnosti je dynamická vedecká kategória, ktorá sa v procese kreovania účelovo a cieľavedome vyvíja (rozvíja). Kreovanie teórie korešponduje s úrovňou praktického poznania o skúmaných javoch objektívneho sveta, ktoré rešpektujú konkrétne potreby vedecky zovšeobecňuje.* Pri poznávaní existujúcich, resp. vznikajúcich spravodajských potrieb, je vedeckým výskumom spracovaný špecifický systém vedeckého poznania. Výskumom sú objektívne skúmané, hodnotené a vysvetľované spravodajské aktivity a na základe identifikovaných potrieb je precíznejšie charakterizovaný ďalší systém ich rozvoja. To potvrdzuje, že vytýčené ciele v procese kreovania teórie sú adresné. Rešpektujú požiadavky konkrétnych subjektov, ktorým je táto teória vytváraná (*prax, teória, ..., bezpečnostné vedy*). V súlade s napĺňaním konkrétneho účelu a sledujúc určené ciele svojím informačným potenciálom (*arzenálom*), zvyšuje potrebné poznania a pozitívne ovplyvňuje aj možnosti a schopnosti subjektov, ktoré sa podieľajú na účelovom plnení špecifických spravodajských úloh. Uvedené skutočnosti sú identifikovateľné z výsledkov analýzy postupov a informačných výstupov z realizovaných procesov spravodajskej činnosti. Táto analýza je účelovo a cieľavedome zameraná na hodnotenie plnenia konkrétnych praktických úloh (*rešpektujúc požiadavky adresáta*). Realizovanými procesmi spravodajskej činnosti sa dominantne poznávajú rôzne rizika a hrozby bezpečnosti, ktorých obsah a formy sa permanentne vyvíjajú. Napr. aktuálne, čoraz frekventovanejšie je spoločnosť (*občania*) konfrontovaná s tzv. „hybridnými hrozbami“, *hrozbou z terorizmu, extrémizmu v neposlednom rade organizovaného zločinu.* Práve tieto javy sú tradičnými postupmi nedostatočne poznané. Za pozitívum je možné označiť, že pri riešení tejto situácie nachádzajú svoje uplatnenie aj informačné výstupy z teórie spravodajskej činnosti. Osobitne pri zavádzaní nových progresívnych postupov pre potreby ich odhaľovania a identifikácie.

²¹ OBOŇA, J., 1990. *Systém a systémová analýza v praxi*, 272 s.

²² Na samotný proces kreovania integračne pôsobia významné špecifické prvky - genéza, konštruovanie účelu, cieľov, foriem, metód, prostriedkov a perspektív vývoja spravodajskej činnosti.

Pre objektivizáciu evalvácie stavu kreovania je možné uviesť, že vzťah teórie a praxe nevykazuje izomorfný systémový model. Zdrojom vývoja poznania v spravodajskej praxi a kreovania jej teórie je permanentné riešenie filozofického rozporu medzi teóriou a praxou. Spravodajská prax je určujúcou stránkou tejto rozpornej jednoty (*znamená to predovšetkým, že prax bez teórie existuje*). Potrebu a oblasti vedeckého poznávania špecifických spravodajských činností²³ tak v konečnom dôsledku determinuje prax.²⁴ Súčasnou úlohou teórie spravodajskej činnosti nie je len podpora praxe, ale predovšetkým čo najobjektívnejšie poznanie, hodnotenie a vysvetlenie účelovej realizácie procesov tejto špecifickej činnosti a to najmä pre potreby ich možného projektovania.

Teória spravodajskej činnosti v súlade so spoločenskými potrebami skúma, hodnotí a vysvetľuje ciele, účel, postup, obsah a podmienky systémovo realizovaných aktivít pri vytváraní spravodajstva a na základe identifikovaných funkčných zákonitostí a získaných skúseností vytvára podmienky pre ich projektovanie a ďalší rozvoj.

Uvedené skutočností sú objektivizované metodologickými prístupmi a postupmi, ktoré akceptujeme pri plnení úloh spájaných s kreovaním teórie spravodajskej činnosti. Pri hodnotení tejto teoretickej činnosti je vhodné zdôrazniť, že kreovanie teórie má svoje autonómne správanie. Z uvedeného dôvodu pri hodnotení jej jednotlivých atribútov je potrebné ich konfrontovať s kritériami *vedeckej spoľahlivosti, t. j. s poznaním, ktoré je zistené a overené výskumom*. Napr. v rámci interných charakteristík komponentov jej systému je dôležitá predovšetkým ich *vnútorná konzistencia (neprotirečivosť), vnútorná koherencia (súdržnosť) a konštruktívnosť (cieľavedomá konkrétnosť)*. Ku kontextuálnym charakteristikám teórie patrí externá konzistencia (*teda neprotirečivosť v rámci širšieho teoretického kontextu iných vedeckých teórií či všeobecne platných princípov (napríklad princípu kauzality)*). Inou kontextuálnou vlastnosťou predkladanej teórie spravodajskej činnosti je jej optimalita, ktorá indikuje najlepší známy spôsob konštruktívne realizovanej explanácie.

Vo vzťahu k týmto kritériám si uvedomujeme, že *diachronické vlastnosti* tejto teórie sa zviditeľňujú v rámci dlhšej časovej periódy ich existencie - platnosti. K týmto charakteristikám patria *plodnosť, schopnosť zjednocovať (angl. consilience) a trvanlivosť (stálosť)*. Pod plodnosťou vedeckej teórie sa rozumie jej schopnosť riešiť anomálie a schopnosť podliehať efektívnym modifikáciám. K diachronickým vlastnostiam teórie patrí aj jej schopnosť zjednocovať zdanlivo nesúvisiace aspekty pozorovaných fenoménov vysvetľovaných rôznymi zákonmi. Trvácnosť teórie súvisí s jej schopnosťou generovať úspešné predikcie v širšom časovom rámci.²⁵

---

²³ ERNEKER, J. a V. PORADA a kol., 2006. *Poznávaní potreb a transfer vedeckých poznatkov do policejní praxe. „Potrebami praxe rozumieme bezprostredné pociťovanie (alebo anticipáciu) nerovnováhy a napätia v jednotlivých prvkoch policajno-bezpečnostného systému, ktoré sú (resp. s veľkou pravdepodobnosťou sa predpokladá, že môžu byť) spôsobené nedostatkom alebo prebytkom duchovných hodnôt, materiálnych vecí, podmienok alebo iných okolností nevyhnutných pre jeho optimálne fungovanie a rozvoj v takej miere, že narušajú (resp. by mohli vyvolať) taký stav, ktorý vyžaduje aktivity smerujúce k redukcii alebo k odstráneniu nerovnováhy a napätia tohto systému.“*

²⁴ ŠKROVÁNEK, J., 2004. K niektorým problémom vzťahu policajnej teórie a praxe. In: *Policajná teória a prax*, č. 1/2004, s. 81, 82.

²⁵ BEDNÁRIKOVÁ, M., 2013. *Úvod do metodológie vied*. [online]. [cit. 2023-10-13], s. 29 a nasl.

3 Účel, ciele a predmet teórie spravodajskej činnosti

Na základe analýzy publikovaných charakteristík spravodajskej činnosti je možné uviesť, že niektorí odborníci účel vedecky spracovaného poznania o tomto konaní stotožňujú s inštrumentáriom (*nástrojmi*), ktoré umožňujú plánovať a zabezpečovať jej inštitucionálnu realizáciu. Ich prístupy súvisia najmä s pomerne frekventovane presadzovaným normatívnym účelom spravodajskej činnosti. Osobitne v systéme bezpečnostného konania týmto prístupom vytyčujú vzory, ideály, normy jej realizácie. Podľa nášho názoru, domnievajú sa, že nimi spracované poznanie o týchto činnostiach je tým dokonalejšie, čím viac bude pomáhať spravodajskej praxi.²⁶ Pri hodnotení tohto prístupu je vhodné uviesť, že v jeho základe sú predkladané argumenty, s ktorými je možné za určitých situácií (*praktické, teoretické*) súhlasiť. Avšak z výsledkov aplikovaného výskumu vyplýva, že tieto prístupy v praxi sú niekedy nesprávne (*až dogmatické*) akceptované (*napríklad pri prijímaní rôznych opatrení*). Aj napriek určitej proklamácii je možné uviesť, že nie sú vždy zosúladené s potrebami právnej a bezpečnostnej praxe a teórie. Dokonca sú v rozpore so základnými tézami, ktoré je možné vysloviť pri hodnotení výsledkov vedeckého poznania, ktoré má charakter neustrannosti a objektívnosti a pod. Napríklad, pomerne frekventovane, týmito opatreniami štát reaguje na vznikajúce situácie v oblasti bezpečnosti. Negatívom je, že v mnohých prípadoch pri ich prijímaní a následnej akceptácii nie sú na požadovanej úrovni zohľadňované princípy účinnosti a efektivity spravodajského poznania. Podobné dôsledky sú registrované aj pri prijímaní organizačno-riadiacich a taktických opatrení pri zabezpečovaní funkcionality spravodajskej činnosti a pod.

Z logiky veci vyplýva, že ak sú tieto normatívne prístupy kritizované, je potrebné predložiť iné riešenie. Z pragmatického hľadiska jeho základom môžu byť odpovede na otázky: *Čo je účelom teórie spravodajskej činnosti? Čo je jej cieľom? Čo je jej predmetom?* Zjednodušene povedané, ako je možné vnímať a hodnotiť funkcie, pozíciu a rolu teórie spravodajskej činnosti.

Rešpektujúc súčasný stav konštituovania bezpečnostných vied a v ich systéme vedných odborov, odpoveď na prvú otázku je možné pomerne jednoducho sformulovať: *V tomto štádiu kreovania účelom teórie spravodajskej činnosti je vytváranie podmienok pre budovanie vedného odboru.* To znamená vytváranie a realizovanie opatrení na rozvíjanie seba samej vo vednom odbore, samozrejme pri orientácii na predmet, ktorý je predovšetkým svojou povahou praktický (*realita spravodajského poznania*). Pri dosahovaní *tohto účelu* je potrebné využívať výskum. Jeho zámerom je *objavovať, popisovať, vysvetľovať* účelovú realizáciu spravodajskej činnosti, *spracovať informačné výstupy (popis)*, ako v prirodzených podmienkach (*spravodajské organizácie, vonkajšie a vnútorné prostredie, ...*) sa skutočne procesy tohto špecifického poznávania odohrávajú a prognózovať ich ďalší rozvoj.

Nachádzanie odpovedí na druhú otázku je zložitejšie, pretože *vytyčovanie a hodnotenie cieľov má výraznejšie dynamickejší charakter.* Je spájané s určitým subjektivismom. Tieto skutočnosti vyplývajú z kritérií, ktoré sú akceptované pri identifikovaní stavu kreovania teórie a samotných prístupov a koncepcii pri analýze cieľov tohto postupu. Bez ohľadu na úplnosť je možné konštatovať, že identifikáciou stavu kreovania teórie spravodajskej činnosti sú zisťované konkrétne nevyplnené medzery, najmä v jej metodológii. Osobitne je možné zvýrazniť existujúce rezervy pri vymedzovaní predmetu bádania, ako aj v budovaní infraštruktúry (*s potrebným ľudským potenciálom*) pre plnenie tejto úlohy. Predovšetkým

---

²⁶ Cibula, I., Šneider, J., Šandor, A., Zeman, P., Laml, R., Randák, K., Kohutiar, J., Lisoň, M., Stieranka, J., Vaško, A. a ďalší).

z dôvodu odstraňovania týchto rezerv, v tomto štádiu kreovania teórie *cieľom je vytvoriť, rozvinúť explanáciu atribútov, ktoré túto teóriu špecifikujú, najmä: predmet skúmania a jeho teoretická identita, charakter výskumu a jeho metodológiu, infraštruktúry s podpornými inštitúciami pre ďalší rozvoj teórie.*

Dosiahnuté poznanie z aplikovaného výskumu potvrdzuje, že je vhodné ak systém účelovej realizácie spravodajskej činnosti je skúmaný, hodnotený a vysvetľovaný využitím predmetu, ktorý je pracovne označený termínom – realita spravodajského poznania. Jej štruktúru vytvárajú procesy spravodajskej činnosti, ich determinanty a konštrukty.²⁷

Prečo realita spravodajského poznania?

K uvedenému zastávame názor, že interpretované poznanie dostatočne potvrdzuje, že pri jeho spracovaní postupujeme pragmaticky. Každú vedeckú aktivitu, ktorú realizujeme účelovo a cieľavedome, spájame s potrebami konkrétnych adresátov. Týmto konštatovaním zvyrazňujeme, že teóriu kreujeme nielen pre potreby teoretikov (*teórie*), ale aj pre potreby praxe (*predovšetkým, najmä, osobitne*). To potvrdzuje, že ak chceme presvedčivo odpovedať na formulované otázky sme povinní prioritne vymedziť vzťahy teórie k praktickej realizácii spravodajskej činnosti (*konania*). Tie sú charakterizované v bežne používaných názoroch (*slovných spojeniach*) - *Prax je protikladom teórie; Teória v praktickom spravodajskom poznaní; Prax v teórii spravodajskej činnosti* a pod.

Pri skúmaní týchto názorov je možné zistiť, že príslušníci a pracovníci spravodajských služieb pri plnení delegovaných úloh preferujú prax pred teóriou. *Termínom prax označujú aktivity, ktoré realizujú pri výkone svojej profesie.* Táto skutočnosť má logické vysvetlenie, pretože teoretické poznanie nie je nutným predpokladom pre praktické konanie. Jeho úlohou je saturovať potreby praxe a to požadovaným poznaním javov a procesov týchto špecifických činností, ktoré vznikajú a existujú v určitom prostredí v konkrétnej spoločenskej realite – *realite spravodajského poznania.* Tieto skutočnosti potvrdzujú, že základným východiskom kreovanej teórie, ktorý určuje jej zmysel a poslanie, je uvedená štrukturalizovaná realita. Z praktického hľadiska je to objektívna skutočnosť, ktorú táto teória rozvíja a využíva pri plnení svojich funkcií (*praktických – vytváranie predpokladov pre projektovanie činnosti, a tým zvyšovanie jej účinnosti a efektivity; teoretických pre explanáciu jej podstaty a prejavov*), a to v konkrétnom prostredí.

Vo všeobecnosti „*realita*“ je každá skutočnosť (*prostredie, situácia, konanie a iné*) vyskytujúca sa objektívne v ľudskej spoločnosti, v ktorej prebiehajú určité procesy, alebo sú vyvíjané, alebo fungujú opatrenia.²⁸ V konkrétnom vyjadrení *realitu spravodajského poznania tvoria objektívne vyskytujúce skutočnosti v špecifickom druhu bezpečnostného konania (spravodajskej činnosti), v ktorom kompetentné orgány (spravodajské služby, príslušníci a pracovníci - orgány štátnej správy pri plnení stanovených úloh) v jeho štruktúrovanom obsahu účelovo realizujú procesy a využívajú vytvorené konštrukty (logistika).*

²⁷ Vo všeobecnosti sa táto teória zaoberá tým, čo vytvára (*determinuje*) prostredie (*situácie, udalost', ...*), v ktorom sú účelovo realizované procesy spravodajskej činnosti a hodnotia dosiahnuté informačné výstupy.

²⁸ Vo vedeckej obci sú vyslovované kritické pripomienky, ktoré súvisia s hľadaním odpovedí na otázku: *V súčasnej dobe vieme dostatočne presvedčivo určiť identitu reality spravodajského poznania?* Autori teórie spravodajskej činnosti si uvedomujú, že táto otázka je legitímna. Podľa ich názoru, je tomu tak predovšetkým preto, lebo nie je zavŕšený proces konštituovania bezpečnostných vied. Bezpochyby je to argument, ktorý je potrebné objektívne hodnotiť (objektívne a subjektívne faktory ovplyvňujúce tento stav). Proti argumentom je však potrebný transfer teoretického poznania do policajnej praxe (jeho transfer). Ten evidentne súvisí s hodnotou informačných výstupov, ktoré sú spracované vo forme záverečných správ z výskumu, resp. iného vedecky spracovaného poznania, napríklad v rámci medzinárodnej bezpečnostnej koordinácie a pod.

Realita spravodajskej činnosti je každá objektívne vyskytujúca sa skutočnosť v ľudskej spoločnosti, v ktorej sú realizované procesy spravodajskej činnosti a vytvárajú sa a fungujú jej konštrukty.

Procesy spravodajskej činnosti tvoria najmä situácie, v ktorých sú účelovo štruktúrované realizované metódy a prostriedky ich zabezpečenia (činnosti).

Konštrukty spravodajskej činnosti tvoria najmä zovšeobecnené vedecké poznanie vo forme legislatívy, metodík, systémov organizácie práce a riadenia, profesionálna príprava ich realizátorov, výskum ... .

Zavedenie kategórie *realita spravodajského poznania* do tezauru teórie má racionálne opodstatnenie. Výstupy z aplikovaného výskumu potvrdzujú, že v praktickom a teoretickom obsahu tejto charakteristiky sú zodpovedané otázky, nielen z akého dôvodu je potrebné rozvíjať vedecké poznanie, ale aj čo je treba poznať, čo je objektom kreovanej teórie. Základný kontext v procese kreovania teórie spravodajskej činnosti, ktorý určuje jej zmysel a poslanie, je jej špecifický predmet. Tým je *spravodajská realita, objektívna skutočnosť, ktorú táto teória skúma a používa pri vysvetľovaní určených objektov*. Tieto skutočnosti vyvolávajú potrebu, ktorú teória saturuje predovšetkým tým, že práve tento predmet sa snaží systematicky rozvíjať.

Prax potvrdzuje, že zrýchľujúca sa dynamika spoločenského rozvoja vyvoláva nové spravodajské potreby, ktoré korešpondujú so spoločenskými (*občianskymi*). V týchto súvislostiach sú plnené funkcie právneho štátu a zabezpečená akceptácia princípov bezpečnosti, práva, demokracie a humanizmu. Vzhľadom na dynamickú zmenu aspektov spravodajskej reality je systém teórie otvorený. Je budovaný tak, aby jeho komponenty (*genéza, prvky, interakcie*) boli schopné reflektovať na existujúce, resp. vznikajúce situácie, v ktorých sú realizované procesy spravodajskej činnosti (*poznanie, vytváranie podmienok pre poznávanie*).

Kreovanie teórie spravodajskej činnosti v súčasnom štádiu vývoja tvorí štruktúrovaný systém s adresným riadením. Ako systém je a musí byť začlenený do vyššieho systému, ktorým sú postupy pri konštituovaní bezpečnostných vied. Konkrétnymi vzťahmi, ktoré sú vytvorené spoločnými a špecifickými vlastnosťami v systéme spravodajskej reality, je možné charakterizovať jeho relatívnu samostatnosť.

Záver – témy do diskusie

Poznatky z rešerše potvrdzujú, že odborníci sa zhodujú v tom, že príslušníci a pracovníci spravodajských služieb plnia významné špeciálne a špecifické spoločenské funkcie. Táto skutočnosť potvrdzuje, že v ich záujme je zvyšovať úroveň účinnosti a efektivity tejto špecifickej bezpečnostnej činnosti. Niet pochyb, že jednou z ciest, ako tieto očakávané požiadavky dosiahnuť je teoretické poznanie, ktoré je využiteľné pri projektovaní stratégií a taktiky realizácie spravodajskej činnosti.

Využitím zvoleného prístupu sú predovšetkým vytvárané podmienky pre:

- ✓ zabezpečenie požadovanej konkrétnosti pri teoretickom popise a vysvetľovaní skúmaného objektu (*javu = spravodajská činnosť*),
- ✓ empirickú overiteľnosť teoreticky spracovávaného poznania (*predmet teórie = spravodajská realita*),
- ✓ možnosť úprav, opráv, aby teória mohla kriticky absorbovať novo objavené poznanie (*interdisciplinárne skúmanie, hodnotenie, vysvetľovanie*),

- ✓ rozvoj teórie, aby predkladané teoretické poznanie bolo inovatívne (*nové, odlišné, špecifické vo vzťahu k iným teóriám*),
- ✓ zabezpečenie nezáväznosti teórie (*neukončený proces kreovania teórie sám o sebe pripúšťa, že predkladané teoreticky spracované poznanie nemusí byť správne, jej autori rigorózne nepresadzujú svoju neomylnosť a pod.*).

Analogickým výkladom uvedeného je možné dospieť k záveru, že kreovanie teórie spravodajskej činnosti je zložitý myšlienkový postup. Z uvedených dôvodov vymedzenie jej predmetu je vhodné spájať s hľadaním odpovedí na otázku: *Aké špecifické zákonitosti objektívneho sveta skúma a vysvetľuje teória spravodajskej činnosti?* Tým sú zároveň určované jej odlišnosti a vzťah k teóriám v štruktúre bezpečnostných vied a iným teóriám (*iných vied*).

Literatúra

- BEDNÁRIKOVÁ, M., 2013. *Úvod do metodológie vied*. [online]. [cit. 2023-10-01].
Dostupné na internete:
https://ff.truni.sk/sites/default/files/publikacie/bednarikova_uvod_do_metodologie_vied.pdf¹.
- BUTORA, D., 2010. *Poznanie a vyznanie, č.36* [online]. [cit. 2023-10-01].
Dostupné na internete: <https://www.tyzden.sk/casopis/7306/poznanie-a-vyznanie/>
- ERNEKER, J., PORADA, V. A KOL. 2006. *Poznávaní potrieb a transfer vedeckých poznatkov do policajnej praxe*. Praha: PA ČR Praha. 234 s. ISBN 80-7251-217-X.
- GALIK D., 2009. Racionalita vedy a vedecká metóda. In: *Filozofia*. Bratislava: Výskumný ústav SAV, 2009, roč. 64, č. 1. ISSN 2585-7061. [online]. [cit. 2023-10-10].
Dostupné na internete: <http://www.klemens.sav.sk/fiusav/doc/filozofia/2009/1/1-8.pdf>.
- KUHN, S. T., 1977. *The Essential Tension: Selected Studies in Scientific Tradition and Change*. University of Chicago Press, ISBN 978-0226458069.
- KULÍK, J., 2021. *Postavenie, rola a úloha Vojenského spravodajstva*. [online]. [cit. 2023-10-10]. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave. Dostupné na internete: https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/2022-08/003%20KULIK%20Postavenie%20rola%20a%20C3%BAloha%20ojensk%C3%A9ho%20spravodajstva%20-%20C5%A1t%C3%BAdia_EDITED.pdf [cit. 2023-10-08].
- OBOŇA, J., 1990. *Systémy a systémová analýza v praxi*. Bratislava: Alfa. 272 s. ISBN. 80-05-00104-5.
- PORADA, V. a kol., 2017. *Bezpečnostní vědy. Úvod do teorie a metodologie*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o 136 s. ISBN: 978-80-7380-658-3.
- PORADA, V. a kol., 2022, *Bezpečnostní vědy*. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2022. 1005 s. ISBN 978-80-7380-903-4.
- STIERANKA, J. a kol., 2017. *Národný model kriminálneho spravodajstva: Projekt po oponentskom konaní*. 1. vyd. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave. Signatúra: VÝSK. 231.
- ŠKROVÁNEK, J., 2004. K niektorým problémom vzťahu policajnej teórie a praxe. In: *Policajná teória a prax, č. 1/2004*, s. 81, 82.

Elektronické dokumenty:

Dostupné na internete: [online]. [cit. 2023-10-01].

https://www.ustavnysud.sk/documents/10182/992184/bk_8.pdf/07f9fdb3-5567-4e15-bb4f-bfd984d324c3.

Dostupné na internete: [online]. [cit. 2023-10-01].

https://www.mosr.sk/data/files/4263_210128-bezpecnostna-strategia-sr-2021.pdf

Dostupné na internete: [online]. [cit. 2023-10-01]. <https://beliana.sav.sk/heslo/jav>).

Dostupné na internete: [online]. [cit. 2023-10-01].

http://www.jozefpiacek.info/psf_hd/HlavnacastP.html#predmet_z%C3%A1ujmu).

Legislatívne dokumenty:

Zákon č. 306/2019 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 319/2002 Z. z. o obrane Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Keywords: intelligence activity, security sciences – practical sciences, theories in security sciences, theory of intelligence activity, state of creation of the theory of intelligence activity, reality of intelligence activity, processes of intelligence activity, constructs of intelligence activity

Summary

In the content of the presented scientific study, the author argues that the current cognition in the process of intelligence activity development indicates that theory is a dynamic scientific category that progresses purposefully and intentionally in the process of its development. It is so because when identifying existing, or emerging intelligence needs, a specific system of security-scientific cognition (*research*) is used. Through it, the existing state of implementation of intelligence activities is objectively assessed and, based on the identified needs, the further development of its theory is more precisely characterised. This approach makes it possible to create a theory system which consists of a complex of mutually integrating elements and knowledge (*facts*), and characterise the reality of intelligence activity by the pursued goals, content, structure, communication and management. Respecting the developed methodology (*on the basis of identified theoretical and practical needs*), which together with the author's colleagues they constructively model, he imitates the behaviour structure of this theory (*real object*). This is because they systematically summarise the knowledge from the research in the form of theoretical knowledge, with which they explain (*scientifically at the required level*) the essence and phenomenal properties of the intelligence activity and thereby create prerequisites for its design.

*prof. Ing. Miroslav Lisoň, PhD.
Katedra kriminálnej polície
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
e-mail: miroslav.lison@akademiaapz.sk*

Recenzenti: doc. JUDr. Antonín Nesvadba, PhD., doc. Ing. Pavol Augustín, PhD.